

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการให้การศึกษาที่มีความสลับซับซ้อนมาก การเรียนการสอนจึงมีได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือในโรงเรียนเท่านั้น แต่การเรียนการสอนที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบเกิดขึ้นในทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเห็นนอกโรงเรียน หรือในโรงเรียน ถ้าครูได้พิจารณาเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนนั้นจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ ซึ่งการเรียนรู้นั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนนั่นเอง ครูทำหน้าที่สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี เป็นที่ยอมรับและต้องการของสังคม การสอนนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือจะต้องมีการศึกษาให้รู้ถึงลักษณะของการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยาการศึกษา ตลอดจนการศึกษาวินัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนและมีการฝึกหัดเพื่อให้เกิดความชำนาญด้วย ดังที่ มากาเรต มีด (Margaret Mead) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนไว้ว่า การสอนเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถที่จะอธิบายให้เห็นเด่นชัดได้ด้วยคำพูด เพราะการสอนเป็นเทคนิคซึ่งต้องอาศัยความมีใจรักในการสอน และเมื่อมองในแง่หนึ่ง การสอนก็เป็นศาสตร์อีกเช่นกันคือ จะต้องมีการคิดที่เป็นระเบียบ มีการเตรียมการสอนที่เป็นระบบ และมีองค์ประกอบที่ดี อันเป็นคุณลักษณะของครูที่ดี นอกจากนี้การสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องรู้ถึงจุดประสงค์ของการเรียน การเตรียมอุปกรณ์การสอน และการประเมินผลสำเร็จของการสอนด้วย ตลอดจนมีความรู้และทักษะที่จะสัมพันธ์กับผู้อื่น และปัญหาต่าง ๆ ในการเรียนการสอนจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เริ่มต้นการสอนโดยันที่จะช่วยให้เขามีความสามารถ

¹ N.L. Gage, The Scientific Basic of the Art of Teaching. (Teachers College, Columbia University, New York: 1978), P. 14-16.

ที่จะสอนได้ ดังนั้นหน้าที่ที่สำคัญของสถาบันการศึกษาที่ควรคำนึงก็คือ การให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสอน ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้เสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนของสถาบันการศึกษาตามลำดับความสัมพันธ์ คือ ความหมายของการสอน การจัดประสบการณ์ วิชาที่จะกล่าวเฉพาะการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติก่อนออกฝึกสอน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการฝึกสอน และท้ายสุดจะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันในการสอน ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ความหมายของการสอน

การสอนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ครูพยายามและตั้งใจที่จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปโดยการแสดงการถึงความสนใจ การเน้น หรือการอธิบายรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการ หรือการกระตุ้นการแสดงออก ในรูปของการปฏิบัติอย่างมีระบบ อันจะทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ นักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนไว้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น บางท่านเสนอความหมายเพื่อเป็นแนวคิดที่จะอ้างอิงไปสู่ด้านอื่น ๆ ของการศึกษา บางท่านก็ให้ความหมายของการสอนไว้เป็นหลักสำหรับใ้ครูใหญ่ วิชาศึกษาครูได้นำไปใช้ เช่น คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) กล่าวว่า การสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการสอนของครูซึ่งรวมถึง การวางแผน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ การควบคุม ปฏิบัติต่าง ๆ ของครูและนักเรียน การตัดสินใจ การวัดผล และการปรับปรุงการสอน ให้ดีขึ้นกว่าเดิม² คิมเบล ไวลส์ (Kimbell Wiles) ได้ให้ความหมายของการสอนเป็น 4 ประการ

¹ Ivow K. Davies, Instructional Teachique, (McGraw-Hill Book Company Washington, D.C., 1978.), P. 4-5.

² Carter V. Good (ed), Dictionary of Education. 3d ed. (New York: McGraw-Hill), PP. 588.

คือ

1. การสอน คือ การที่แนะ หมายถึง การช่วยเหลือ แนะนำ จัดหาวัสดุและส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนอยากกรูอยากเห็น
2. การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้แล้วจัดความรู้ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนจะได้อ่านเข้าใจและรับไว้ได้
3. การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง
4. การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่วิธีเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามและพัฒนาการไปในทางที่พึงปรารถนา สัมกับจุดประสงค์ของการศึกษา

ความหมายของการสอนนอกจากความคิดเห็นของไวลส์ แล้ว ฟิลลิป แอด ฮอสฟอร์ด (Phillip L. Hosford) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการสอนไว้ว่า การสอน หมายถึง ความพยายามในการชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการโดยผ่านทาง การปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสอนนั้น เป็นสิ่งที่ติดตัวคนมาโดยธรรมชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอน² อาจกล่าวได้ว่าการสอน คือ การควบคุมทิศทางของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนเป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยสะดวก รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และให้การเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

¹ Kimbell Wiles and John T. Lovell, Supervision for Better School, 4 th ed. (New Jersey: Prentice-Hall, 1975), P. 10.

² Phillip L. Hosford, An Instructional theory A Begining, (New Jersey: Prentice-Hall. Inc 1973). P.43.

การสอนนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้สอนฝ่ายเดียว และการเรียนก็ไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้เรียนฝ่ายเดียว แต่ทั้งผู้เรียน และผู้สอนจำเป็นจะต้องทำงานร่วมกัน ในการเรียนการสอน ความหมายของการสอนจึงมองได้ในรูปแบบของการนำไปใช้ และการนำไปใช้เกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ ของการศึกษา ดังที่วิลเลียม เอ็ม อเล็กซานเดอร์ (William M. Alexander) ได้สรุปความหมายของการสอนในรูปแบบของการนำไปใช้ควรประกอบด้วยการประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. เนื้อหา หมายถึง จะสอนอะไรให้แก่เด็ก ส่วนวิธีสอนก็คือจะสอนอย่างไร
2. จุดประสงค์ของการสอน หมายถึง การเรียนรู้ของเด็ก ส่วนวิธีการสอนก็คือทางที่จะนำเด็กให้บรรลุถึงการเรียนรู้ดังกล่าว
3. ผลที่ได้รับจากการสอน หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเนื่องจากประสบการณ์ การเรียนรู้ ขบวนการสอนก็คือ ทำอย่างไรเด็กจึงจะเกิดประสบการณ์การเรียนรู้¹

เอลลิส ดี อีแวนส์ (Ellis D. Evans) ให้ความหมายของการสอนโดยนำไปพิจารณาพร้อมกับความหมายของการเรียนการสอน การฝึกหัด การศึกษา โดยกล่าวว่าคำต่าง ๆ เหล่านี้ใช้ปะปนกันไป แต่จริง ๆ แล้วคำต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เหมือนกันทุกอย่างเสียทีเดียว จะเหมือนกันก็ตรงที่ว่า เป็นความพยายามของคนที่ 1 คน หรือมากกว่านั้นในอันที่จะชักจูงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น เขาจึงให้ความหมายของการสอนไว้ว่า เป็นการให้ความรู้หรือทักษะแก่ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ส่วนการเรียนการสอนนั้นเป็นระบบวิธีการสอน การฝึกหัด มีความหมายถึง การเรียนการสอนที่มุ่งไปในการฝึกหัดเฉพาะอย่าง และการศึกษา เป็นความพยายามที่จะดึงเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในออกมาโดยมีส่วนมาจากความสนใจในการเพาะ อบรมทักษะทางใจ ความเข้าใจในแบบอย่างของสังคม และการพัฒนาทางจริยธรรม² ซึ่งตรงกับความเห็นของ เปร์รอง กุมุท ซึ่งกล่าวว่า การสอน คือ การ

¹ Saylor J. G. and Alexander W.M., Planning Curriculum for School, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974),

² Ellis D. Evans, Transition to teaching, (New York: Holt Rinehart and Winston, 1976), P. 2-3.

จัดสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนกระพือด้วยการอ่าน การฟัง การดู การชิม การคิด การทดลอง ค้นคว้า การอภิปรายรายงาน เพื่อก่อให้เกิดประสบการณ์ทางการศึกษา แก่นักเรียนตามที่กำหนดไว้ทั้งในหลักสูตร และนอกหลักสูตร¹

จากทัศนะต่าง ๆ ของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการสอนนั้นพอจะสรุปได้ว่าการสอนเป็นเทคนิคอันหนึ่งที่จะเร้าให้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของผู้เรียนตื่นตัว เกิดความรู้สึกรู้จักคิด เกิดการสังเกตเปรียบเทียบทำให้เกิดสติปัญญา ทั้งนี้ต้องมีสาเหตุจากการกระทำจากผู้สอนฝ่ายเดียว แต่จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เรียนด้วย เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ครูและนักเรียนต้องช่วยกัน เพื่อให้ใครมาซึ่งประสบการณ์อย่างเดียวกัน

การจัดประสบการณ์วิชาชีพ

ในการวางแผนปฏิบัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2517 ได้คำนึงถึงการเตรียมครู โดยกำหนดไว้ว่า ครูเป็นตัวจักรสำคัญในการกำกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้ที่ทำหน้าที่ผลิตครูไม่ว่าจะเป็นในระดับใด ๆ จึงควรที่จะได้ตระหนักในความสัมพันธ์ด้านคุณภาพ และถือเป็นการกิจที่จะต้องรับผิดชอบในอันที่จะผลิตครูที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้ได้² ดังที่ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาฝึกหัดครูจะต้องรับหน้าที่เป็นพันธกิจที่จะต้องรับผิดชอบต่อสังคมในอันที่จะแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะเตรียมครูที่มีสมรรถภาพ และช่วยส่งเสริมความสามารถของครูประจำการ³

¹ เป็รื่อง กุมุท, "อุปกรณ์การสอน: บุรณการแห่งการสอน", วารสารศูนย์ศึกษา.

16 (กันยายน-ตุลาคม, 2513), หน้า 16.

² คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิบัติการศึกษา, การปฏิบัติการศึกษา: รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิบัติการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 137.

³ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2520), หน้า 6-25.

วิลเลียม เฮช. คาร์ทไรท์ (William H. Cartwright) กล่าวว่าประสบการณ์วิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่จะเป็นครูในอนาคต และสถาบันผลิตครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตครูที่มีคุณภาพในการที่จะดำเนินการผลิตครูที่มีคุณภาพนั้น สถาบันที่ผลิตครูจะต้องพยายามศึกษาให้ว่าผู้ที่ออกไปเป็นครูนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง และพยายามหาวิธีการว่าทำอย่างไร สถาบันผลิตครูจึงจะช่วยให้ผู้ที่ออกไปเป็นครูเหล่านั้นออกไปทำงานให้ได้ดี¹ ดังนั้นช่วงเวลาที่มีนักศึกษาครูกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันนั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดที่นักศึกษาจะได้รับการเตรียม ใ้รับประสบการณ์ตรงเพื่อที่จะออกไปเป็นครูที่มีคุณภาพ โดยการให้นักศึกษาได้สอนจริง ๆ ในโรงเรียน เพื่อที่จะให้นักศึกษาได้รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่การงานและจะเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้แล้วยังจะเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีมาฝึกทดลองใช้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนทัศนคติต่ออาชีพครู

ประสบการณ์วิชาชีพและการฝึกปฏิบัติงาน จัดเป็นวิชาการทางครูศึกษามากปฏิบัติที่จำเป็นมาก เพราะเป็นส่วนประกอบที่ถือว่าเป็นหัวใจของโครงการผลิตครูและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท การให้ประสบการณ์วิชาชีพเป็นประสบการณ์ตรงที่สถาบันผลิตครูจัดให้แก่บัณฑิตนักศึกษา ก่อนที่จะออกไปมีอาชีพครู² การจัดประสบการณ์วิชาชีพมีแนวคิดพื้นฐานของการจัดอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

1. การทดสอบทฤษฎีในสภาพการณ์จริง ประสบการณ์วิชาชีพ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีการประสานกันระหว่างทฤษฎีและสภาพการณ์จริง และนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริง ๆ จะทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพปัญหาที่แท้จริงโดยเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ที่พึงปรารถนา

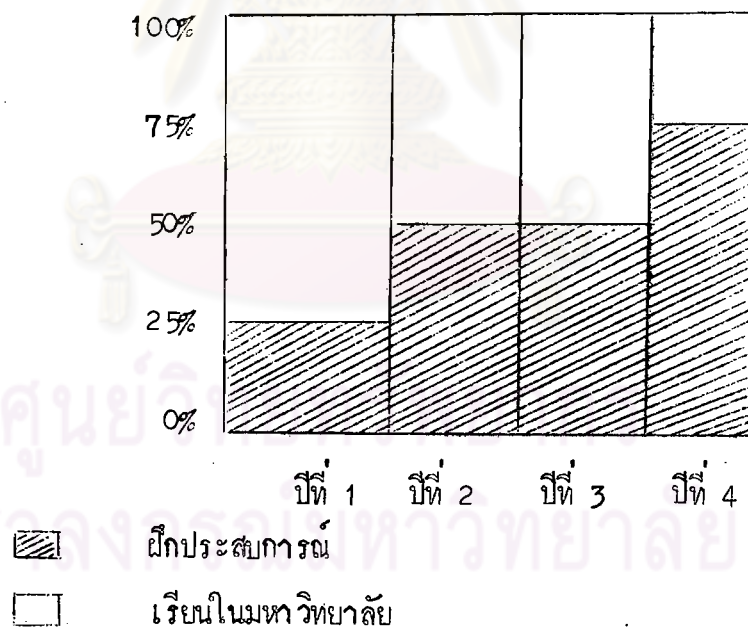
¹ William H. Cartwright, Improving the Preparation of Teacher, Educational Forum, 28(January 1964), P. 187-197.

² ครุศาสตร์, ประสบการณ์วิชาชีพครู, (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 1.

2. การสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดประสบการณ์วิชาชีพจะเป็นไปตามความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล ในด้านความต้องการ ความสนใจและความสามารถ

3. การพัฒนาตนเอง เมื่อนิสิตนักศึกษามีโอกาสที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เขาก็จะเริ่มคิดถึงตนเองในแง่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม ซึ่งจะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีแนวทางของตนเองก่อนจะออกไปประกอบอาชีพ

ในการจัดประสบการณ์วิชาชีพในหลักสูตรครุศึกษาของสถาบันฝึกหัดครู คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้นจะมีรูปแบบที่จัดต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละสถาบัน มหาวิทยาลัยฮุสตัน (University of Houston) ได้เสนอสัดส่วนการจัดประสบการณ์วิชาชีพประจำปี ในหลักสูตรครุศึกษาไว้ดังนี้

¹Pateep Mothakunavudhi, Institutional Collaboration in Field-Based CBTE, Unpubilished paper, The University of Taxas at Austin, 1977.

นิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 1 ควรจะได้ศึกษาถึงวิชาชีพทางการศึกษา และควรจะมีส่วนร่วมใน
ประสบการณ์ทางการเรียนการสอนก่อนที่จะตัดสินใจเลือกศึกษาวิชาชีพครู

นิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 2 ควรจะได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนในวิชาที่เรียน
อยู่ในชั้นปีที่ 2 วิชาพื้นฐานการศึกษา วิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การสอนคณิตศาสตร์ การสอน
วิทยาศาสตร์

นิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 3 ควรจะได้มีโอกาสในการสอนมากขึ้น โดยนำวิธีการสอนที่เรียนมา
นำมาใช้เพื่อให้มีประสบการณ์ในการสอน โดยการจำลองรูปแบบ ลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
ในโรงเรียน

นิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 4 ควรจะได้มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนรู้อะไรทั้งหมด นำไปปฏิบัติจริงใน
โรงเรียน¹

มหาวิทยาลัยมิสซูรี (Missouri University) ได้จัดการศึกษาประสบการณ์วิชาชีพ
สำหรับครูประถมศึกษารูปแบบหนึ่ง โดยมีการผสมผสานวิชาชีพครู วิชามนุษยศาสตร์ วิชาการ
สื่อสาร และวิชา drug Education ตลอดจนประสบการณ์วิชาชีพเข้าไว้ด้วยกัน ตลอดหลักสูตร
3 ปี ซึ่งมีรายละเอียด คือ

ในชั้นปีที่ 1 เทอมที่ 1 เป็นการศึกษาที่เน้นถึงการเจริญเติบโต และพัฒนาการทาง
การเรียนรู้ การบริหารงาน และการจัดสภาพห้องเรียน การสอนอ่าน ตลอดจนการเรียนรู้ภาษาศิลปะ
และวิทยาศาสตร์

ปีที่ 1 เทอมที่ 2 จะเป็นการนำประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนมา
ฝึกเพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการสอน

¹University of Houston, Professional Teacher Preparation Program:
(Handbook for Elementary Student Teaching, Fall, 1976.), P. 9.

ชั้นปีที่ 2 เทอมที่ 1 เน้นถึง ประวัติและปรัชญาการศึกษา การจัดและการประเมินผล การสอนวิชาคณิตศาสตร์ การศึกษาสังคมศาสตร์และกิจกรรรมพลานามัย

ชั้นปีที่ 2 เทอมที่ 2 เป็นการนำความรู้มาใช้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการสอน

ชั้นปีที่ 3 เทอมที่ 1 เน้นทาง คานการสอนศิลปะ ดนตรี และมหกรรมสำหรับเด็กเป็น ส่วนใหญ่

ชั้นปีที่ 3 เทอมที่ 2 จะเป็นการนำเอาความรู้ที่เรียนมาทั้งหมดไปทดลองฝึกปฏิบัติจริง ในโรงเรียน¹

การจัดประสบการณ์วิชาชีพ ถือว่า เป็นประสบการณ์ตรงที่สถาบันผลิตครูจัดให้กับนักศึกษา เพื่อให้มีโอกาสได้เข้าไปสัมผัสกับนักเรียน โรงเรียน ครู-อาจารย์ ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในอันที่จะเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูสืบไป สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น ผู้วิจัยจะขอแบ่งเป็นการจัดประสบการณ์ วิชาชีพครูภาคปฏิบัติ ก่อนออกฝึกสอน และการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติระหว่างฝึกสอน ซึ่งตรงกับการสำรวจเกี่ยวกับโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพครูของคณะกรรมการการศึกษาแห่งมลรัฐ โอกลาโฮมา ที่ได้ทำการสำรวจในปี ค.ศ.1959 โดยทำการสำรวจโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพ ครูจากสถาบันผลิตครู 17 แห่ง ในมลรัฐโอกลาโฮมา ปรากฏว่า โปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพครู ส่วนใหญ่แบ่งออกเป็น 2 ระยะเช่นเดียวกัน

ประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติก่อนออกฝึกสอน

ก่อนที่นักศึกษาครูจะออกฝึกสอน จะต้องผ่านกระบวนการในการฝึกหัดครู กล่าวคือ มีการอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ทางวิชาพื้นฐานและวิชาชีพพร้อมทั้งการฝึกทักษะพื้นฐานทางการสอนแต่เมื่อนักศึกษาออกฝึกสอนก็ยังมีปัญหาการเรียนอยู่มาก เช่น ทำโครงการสอนไม่เป็น ออกข้อสอบไม่ได้

¹Missouri University, HIP An Alternative Program for the Preparation of Elementary Teachers, 1975, P. 11.

เขียนบันทึกการสอนไม่ถูก ไม่รู้จักวิธีทำและใช้อุปกรณ์การสอน เป็นต้น เพราะฉะนั้นก่อนที่จะส่ง นักศึกษาออกทำการฝึกสอนสถาบันผลิตครูจำเป็นต้องให้ความรู้และฝึกหัดให้นักศึกษามีความพร้อม ซึ่ง จะทำให้ นักศึกษาออกไปฝึกสอนด้วยความมั่นใจ ไม่มีความกังวลอันจะก่อให้เกิดปัญหาในระหว่างฝึกสอน นอกจากนั้น นักศึกษาควรเตรียมตัวล่วงหน้าในค่าน วิชาการ ค่านการสอน ตลอดจนการศึกษาเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับโรงเรียนที่จะไปฝึกสอนอีกด้วย

ประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติก่อนออกฝึกสอนนั้น สถาบันผลิตครูควรจะมีการเตรียมให้แก่นักศึกษาครูตั้งแต่เริ่มแรกที่นักศึกษาเข้ามาศึกษาในสถาบัน โดยการสอดแทรกในวิชาต่าง ๆ ทุกวิชา ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่และเพิ่มความเข้มข้นให้แก่นักศึกษาก่อนออกฝึกสอน 1 ภาคเรียนด้วยการ เน้นหนักในการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี การเตรียมตัวให้นักศึกษาก่อนออกฝึกสอนนั้น ควรจะเตรียมให้ นักศึกษามีความพร้อมทั้งทางค่าน วิชาการ และค่านบุคลิกภาพ หลักการนี้ตรงกับ ความคิดเห็นของ เชื้อ วีระฉายะ¹ พันส์ หันนาคินทร์² และอุษา วัชรินทร์เสวี³ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ วิชาชีพว่า ควรจะได้มีการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาฝึกสอนก่อนออกฝึกสอนจริง 1 ภาคเรียน โดย การเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาฝึกสอนจะต้องเตรียมทั้ง 2 ค่าน คือ ทางค่านวิชาการ และทางบุคลิกภาพ รวมทั้งความพร้อมทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ ความพร้อม ทางค่านร่างกายคือ ความรู้ความสามารถ ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพทางค่านการสอน ความพร้อมทาง ค่านจิตใจ คือ การเตรียมให้นักศึกษา เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะถ้านักศึกษาขาดความเชื่อมั่น ในตนเองแล้วย่อมเกิดผลเสียต่อบุคลิกภาพ

¹ เชื้อ วีระฉายะ, คู่มือวิชาชีพครู, (ศูนย์ฝึกสอนและบริการการศึกษา วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, 2520), หน้า 1-2

² พันส์ หันนาคินทร์, "ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันฝึกหัดครู," (วิทยานิพนธ์ เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2518), หน้า 54-58.

³ อุษา วัชรินทร์เสวี, "การนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครูภาคตะวันตก," (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

การสังเกตการสอนก่อนลงมือปฏิบัติจริงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะมีส่วนช่วยให้ให้นักศึกษาได้เห็นแนวทางและขั้นตอนในการดำเนินการสอนอย่างแท้จริง ซึ่งเรื่องนี้ ทรงศักดิ์ ศรีกาพิสินธุ์ มีความเห็นว่า นักศึกษาควรจะได้สังเกตและมีส่วนร่วมในการสอนก่อนออกฝึกสอน แล้วจึงปฏิบัติออกฝึกสอน ประสิทธิภาพทั้ง 3 ประการนี้เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในการฝึกหัดครู นอกจากนี้ได้เขียนเรื่องการสังเกตการสอนเป็นประเด็นสำคัญ และแนะนำเกี่ยวกับการสังเกตการสอนว่าอาจจัดให้ได้ 2 วิธี วิธีแรกกำหนดชั่วโมงสังเกตการณ์ไว้ในตารางสอน 1 ชั่วโมง ต่อวิชา ต่อสัปดาห์ แต่วิธีนี้เรื่องราวไม่ติดต่อกัน ส่วนอีกวิธีหนึ่งกำหนดให้นักศึกษาหาเวลาว่างไปสังเกตเอง เพื่อศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล หรือเพื่อทำสังคมิตีของนักเรียนห้องใดห้องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งต้องใช้เวลานาน 1-2 เดือน แต่ก็สะดวกแก่นักศึกษาในการสังเกตพฤติกรรมของเด็กให้ติดต่อกันได้ สำหรับการมีส่วนร่วมในการสอนก็จัดได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ จัดเป็นชั่วโมงสำหรับนักศึกษามีส่วนร่วมทำงาน หรือร่วมสอน โดยกำหนดไว้ในตารางสอนวันละ 1-2 ชั่วโมง นับเป็นวิธีแรกส่วนวิธีหลังจัดเป็นรายวิชาใช้ชื่อว่า "วิธีสังเกตการณ์และการมีส่วนร่วม" (Observation and Participation) โดยกำหนดให้นักศึกษาได้สังเกตและมีส่วนร่วมในการสอนเสียก่อนที่จะมาเรียนวิธีสอน (Method Course) วิธีนี้จะทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนดีขึ้น

สำหรับ สุภาพ วาศเขียน ได้เสนอว่า สิ่งที่สถาบันผลิตครูจะต้องเตรียมวางแผนให้นักศึกษาได้ปฏิบัติอย่างจริงจังก่อนออกฝึกสอนก็คือ

1. ให้นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ในภาควิชาการมากพอสมควร

2. ให้นักศึกษารู้ได้สังเกตการสอนของผู้อื่นอย่างใกล้ชิด ได้เห็นแบบฉบับของการสอนที่ดี พอที่จะยึดถือเป็นตัวอย่างได้ และมีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น ในขณะเดียวกันก็ได้จค้นบันทึกสิ่งที่ได้สังเกตเห็นไว้ชัดเจนถูกต้องด้วย สิ่งที่ได้สังเกตเห็นแล้วนั้นจะเป็นเครื่องช่วย

ทรงศักดิ์ ศรีกาพิสินธุ์, สัมมนาผลิตฝึกสอน วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน (วิทยาลัยวิชาการศึกษา บางแสน, 2504), หน้า 14-18. (อัครสำเนา).

ประกอบการตัดสินใจของนักศึกษาครู ได้ว่าเมื่อตนเองลงมือสอน ควรจะเริ่มสอนอย่างไรจะใช้วิธีสอนแบบใดจึงจะเหมาะสมและได้ผลดีในการสอนมากที่สุด

3. ให้นักศึกษาได้ทบทวนความรู้หรือมีเวลาเตรียมค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้มากพอสมควรก่อนลงมือสอน

การฝึกปฏิบัติก่อนออกฝึกสอน หากให้นักศึกษาได้ลองฝึกสอนทั้งบทเรียนก็เป็นการยุ่งยากและเสียเวลามาก และอาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร การใช้สถานการณ์จำลองและการสอนจุลภาคเป็นวิธีการที่ช่วยได้มาก อารี สันทรวี ได้แนะนำว่า ก่อนออกฝึกสอนต้องมีการเตรียมตัวนักศึกษาก่อนโดยใช้การเตรียมในวิชาวิธีสอนทั่วไป วิธีสอนวิชาเฉพาะด้วยการทดลองสอบแบบใช้สถานการณ์จำลอง โดยให้แต่ละคนออกมาทดลองสอน เพื่อฝึกความรู้และทักษะเป็นพิเศษ และก่อนออกฝึกสอนนักศึกษาจะต้องจัดทำโครงการสอนและทดลองสอนในบทเรียนสั้น ๆ และให้มีการฝึกประเมินการสอนของตนเองด้วย

จากทัศนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนออกฝึกสอนของนักศึกษาครูพอสรุปได้ว่าการเตรียมพร้อมของนักศึกษาก่อนออกฝึกสอนนั้นควรจะต้องเตรียมทั้งทางความรู้และบุคลิกภาพ เพื่อให้นักศึกษาไม่มีความกังวลและก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี ในการเตรียมตัวนักศึกษาก็ได้ผล ควรจะได้ศึกษาปัญหาของนักศึกษาฝึกสอนก่อนออกฝึกสอนและในขณะที่ทำการฝึกสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สุภาพ วดเขียน, ท้าวอย่างไรโน้ตนักศึกษาคูจึงจะสอนให้ได้ผลดี, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 6-17.

² อารี สันทรวี, "การเตรียมนักศึกษาฝึกสอน," การเตรียมการฝึกสอน, วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, ผู้รวบรวม, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 11 (อัครสำเนา).

2. ประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติระหว่างฝึกสอน

ประสบการณ์วิชาชีพครูและการฝึกปฏิบัติงาน จัดเป็นวิชาการทางครูศึกษาศาสตร์ภาคปฏิบัติที่จำเป็นมาก เพราะเป็นส่วนประกอบที่ถือว่าเป็นหัวใจของโครงการผลิตครูและเจ้าหน้าที่การศึกษาทุกระดับและทุกประเภท เนื้อหาของการให้ประสบการณ์วิชาชีพนั้นก็เหมือนกับการออกปฏิบัติงานในวิชาชีพทางด้านอื่น ๆ จัดว่าเป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายที่ทำให้ประสบการณ์ตรงแก่นิสิตนักศึกษาก่อนที่จะออกไปมีอาชีพเป็นครูหรือเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษา

กระบวนการในการจัดประสบการณ์วิชาชีพในสถาบันผลิตครูส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกันในกิจกรรมหลัก ๆ ที่สำคัญ ๆ อันได้แก่ การประชุมนิสิตนักศึกษาเพื่อเตรียมตัวออกประสบการณ์วิชาชีพ การปฏิบัติงานภาคสนาม การประชุมปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา การทำรายงานหรือการบันทึกการเรียนการสอน และการสอบเพื่อประเมินผลความก้าวหน้าด้านต่าง ๆ รวมทั้งการตรวจสอบบุคลิกภาพและอุดมการณ์ด้วย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดโครงการประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติระหว่างออกฝึกสอนไว้ดังนี้คือ นิสิตชั้นปีที่ 4 หลักสูตร 4 ปี ที่เรียนและสอบได้รายวิชาตามที่กำหนดแล้วจะต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพในวิชาเรียน ฝึกสอนเป็นเวลา 12 สัปดาห์ โดยที่นิสิตจะต้องปฏิบัติงานเต็มเวลา เช่นเดียวกับครู-อาจารย์ประจำการทั่วไป และนอกจากนี้นิสิตนักศึกษาจะต้องเข้าร่วมงานกับโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับการสอนทุกประเภท ได้แก่ การหาและเตรียมสื่อการสอน การนำแหล่งวิทยากรในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดสิ่งแวดล้อม การวัดและการประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียน การประเมินผลตัวนิสิตเอง การติดต่อและร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้บริหารการศึกษา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในสถาบันฝึกสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ของสถาบัน¹

¹ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประสบการณ์วิชาชีพ, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2523.), หน้า 7-30.

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้จัดประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติระหว่างออกฝึกสอน โดยตั้งเป็นโครงการระยะยาว คือ ทางวิทยาลัยจะทำการคัดเลือกนักศึกษาที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่จะอนุมัติออกฝึกสอนได้ แล้วจัดให้นักศึกษาครูเหล่านั้นได้มีการสังเกตการสอนทั่ว ๆ ไป ในโรงเรียนที่ออกฝึกสอน ต่อจากนั้นจะส่งนักศึกษาออกไปทดลองร่วมมือในโรงเรียนฝึกสอน โดยจะต้องดูและสังเกต อาจารย์นิเทศฝ่ายโรงเรียนที่ทำการสอนเป็นตัวอย่างประมาณ 1 สัปดาห์ จากนั้นจึงให้นักศึกษาสอนจริง ๆ โดยที่นักศึกษาจะต้องปฏิบัติตัวทุกอย่าง เหมือนกับครูและอาจารย์ในโรงเรียนและมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเป็นหลักใหญ่

สำหรับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น การจัดประสบการณ์วิชาชีพระหว่างออกฝึกสอนจะจัดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่เรียนหน่วยกิตของวิชาต่าง ๆ ครบตามเกณฑ์ทางคณะศึกษาศาสตร์กำหนดไว้ โดยออกไปฝึกปฏิบัติงานในโรงเรียนฝึกสอนเป็นระยะเวลา 10-12 สัปดาห์ ในช่วงนี้นักศึกษาฝึกสอนจะต้องปฏิบัติงานเต็มเวลา เช่นเดียวกับครู-อาจารย์ทั่วไปในโรงเรียนอันได้แก่ งานสอน การบริหารและการจัดสภาพห้องเรียน การเขียนและเตรียมบันทึกการสอน ตลอดจนการหาและใช้อุปกรณ์การสอน การวัดและประเมินผลตามความก้าวหน้าของนักเรียน การติดตามดูแลความประพฤตินักเรียน การช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดจนงานธุรการบางอย่างของโรงเรียน และการประสานงานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนฝึกสอน²

จะเห็นว่า วิชาครูที่สำคัญที่สุดที่นักศึกษาจะต้องศึกษาและฝึกประสบการณ์โดยตรง คือ วิชาการฝึกสอนหรือฝึกงาน ซึ่งวิชานี้ เป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่สำคัญที่จะต้องกำหนดให้นักศึกษาครูต้องได้รับการฝึกฝน ส่วนใหญ่สถาบันผลิตครูจะให้นิสิตนักศึกษาครูออกฝึกสอนในเทอมแรกของการศึกษา

¹ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, คู่มือฝึกสอน, (สามมิตรการพิมพ์: กรุงเทพฯ, 2518.), หน้า 2-14

² นิมนวล ทดวิวัฒน์, คู่มือฝึกสอน, (ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.), (เอกสารประกอบการเรียน),

ในชั้นปีที่ 4 โดยนิสิตนักศึกษาครูจะต้องทำหน้าที่สอนและรับผิดชอบเด็กในชั้นเรียนเสมือนครูประจำการ คนหนึ่งเป็นเวลาประมาณ 12 สัปดาห์ ซึ่งสถาบันผลิตครูคาดว่าในระยะเวลาที่กำหนดให้นิสิตนักศึกษาครู คงจะได้รับประสบการณ์ รู้จักและทำหน้าที่ครูอย่างเต็มที่สมภาคภูมิ กล่าวเผชิญปัญหาต่าง ๆ ตลอดจน เข้าใจระบบโรงเรียนและชุมชนเป็นอย่างดี การฝึกสอนนั้นเป็นกิจกรรมที่ทำหน้าที่เหมือนกระจกเงา ส่งให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษาในสถาบันผลิตครู เพราะทุกสิ่งทุกอย่าง จะปรากฏออกมาจากการฝึกสอนของนักศึกษา ซึ่งจะประเมินได้ในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่ความรู้ทาง วิชาการ บุคลิกภาพ ความประพฤติ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการเป็นครู ตลอดจนทัศนคติ ต่อการ เป็นครูและอาชีพครู²

นักศึกษาที่ออกไปฝึกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ จำเป็นจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง แล้ว มาทดลองสวมบทบาทครูที่แท้จริง แมว่านักศึกษาฝึกสอนจะได้มีการเตรียมความพร้อมอย่างดีก่อนออก ฝึกสอน แต่เมื่อออกฝึกสอนแล้วนักศึกษาฝึกสอนเหล่านั้นก็มักจะประสบปัญหาในการฝึกสอนอยู่เสมอ ๆ ดังเช่น สุนทร ชวงสุนิช ได้สังเกตนิสัยจากการนิเทศก์การฝึกสอน เห็นว่า นิสิตรู้สึกตื่นเต้น เพราะ ตนเองไม่แน่ใจว่าจะมีความสามารถเช่นไร จะไปสอนโรงเรียนไหน สอนชั้นใด สภาพักเรียนเป็น อย่างไร เมื่อนิสิตได้รับทราบว่าจะต้องสอนที่โรงเรียนไหน สอนชั้นใด มีชั่วโมงสอนมากน้อยเพียงใด นิสิตก็จะผ่านความสับสนไปได้หนึ่งขั้น ขั้นต่อไปคือการเตรียมการสอน บางคนเตรียมการสอนด้วยความตั้งใจเป็นระเบียบเรียบร้อย พยายามหาหนังสือค้นคว้าไปประกอบบทเรียนให้มากที่สุด หา อุปกรณ์การสอนเท่าที่มีและหาได้ หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่ามีความพร้อมอยู่เสมอ อาจารย์นิเทศก์จะดูการ สอนเมื่อใดก็ได้ แต่ละคนจะมีแนวทางการสอนอันเป็นลักษณะของตนเอง บางคนมีความสามารถที่จะ

¹ Charoontasana Bukhamens, Handbook for Student Teaching at the Faculty of Education, Chulalongkorn University, ed. Gure S. McGmry (Bangkok: USOM, 1965), P. 13-21.

² เชิญ วีระฉายา, การฝึกสอนและรูปแบบของการฝึกสอน, (อุตรดิตถ์: ศูนย์ฝึกสอน และบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์, ม.ป.ป.), หน้า 15.

ประกอบอาชีพครูต่อไปภายใต้ ส่วนบางคนเตรียมการสอนไม่เต็มที่ ไม่มีความแม่นยำในเนื้อหา ไม่มีความพร้อมหรือไม่เต็มใจให้คนอื่นสังเกตการสอนของตน

สำหรับข้อบกพร่องและปัญหาในการฝึกสอน กองแก้ว เจริญอักษร พบว่าเมื่อออกฝึกสอน ในระยะแรก ๆ นั้นนิสิตจะต้องทำงานหนัก เช่น ต้องเตรียมตัวสอน เตรียมอุปกรณ์และบทเรียน ต้องทำบันทึกการสอนให้อาจารย์เห็นทุกชั่วโมง บางคนต้องทำหน้าที่ครูประจำชั้น ช่วงนี้จะมี ความกังวลใจมากที่สุดโดยจะมองเห็นได้ทางสีหน้าและแววตา ซึ่งช่วงนี้จะเป็นระยะปรับตัว นอกจากนี้ นิสิตมีปัญหามองในเรื่องการปรับตัวกับนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง นิสิตวิตกกังวลกลัวว่าจะทำไม่ ถูกใจนักเรียน นิสิตอ่านหนังสือประกอบการสอนน้อยเกินไป และขาดความสำนึกที่ติดต่อการสอน¹

ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสอน

จากการสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสอนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยครูนครสวรรค์ พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน มากที่สุดคือ ความกังวลใจที่จะต้อง สอนให้สอดคล้องตามบันทึกการสอน ความยุ่งยากในการทำบันทึกการสอน การขาดความเชื่อมั่น ในการสอนระยะแรกของการฝึกสอนมีปัญหาในการคิดสร้างสื่อการสอน การขาดหนังสือและเอกสาร ในการเตรียมการสอน โรงเรียนที่ไปฝึกสอนขาดงบประมาณช่วยเหลือในการทำอุปกรณ์การสอน² และพหุกิจ สัตย์สงวน ได้สำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์เกี่ยวกับการ ฝึกสอนปี พ.ศ.2508 พบว่า นิสิตรู้สึกว่าการสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควรและเห็นว่า ทาง

¹ กองแก้ว เจริญอักษร, ปัญหาของนิสิตฝึกสอน, ครุศาสตร์ (พฤศจิกายน-ธันวาคม, 2517), ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 หน้า 87.

² วิทยาลัยครูนครสวรรค์, แผนงานและการประเมินผลแผน, การสำรวจปัญหา และอุปสรรค ในการฝึกสอนวิทยาลัยครูนครสวรรค์, (เอกสารเผยแพร่ การวิจัยวิทยาลัยครูนครสวรรค์, 2519.) หน้า 1-9 (อัครสำเนา).

คณะครุศาสตร์และโรงเรียนฝึกสอนครูจะมีการประชุมวางแผนกันก่อนที่จะส่งนิสิตออกไปฝึกสอน¹ เพราะเมื่อออกไปปฏิบัติการสอนจริงนิสิตจะมีความรู้สึกว่าคุณทำการสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ละออง การุณยนิษฐ ใจศึกษา "สภาพการณ์ฝึกสอนของนิสิตสาขาประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร" พบว่า นิสิตเตรียมตัวไปทำการสอนน้อยเกินไป ทำบันทึกการสอนยังไม่ถูกต้องความรู้ไม่แน่นพอ และวิธีสอน ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาที่เตรียมมา² ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ สนั่น เมืองวงษ์ เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอน จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513 พบว่า ปัญหาสำคัญที่ครูพี่เลี้ยงประสบในการปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน ได้แก่

1. นิสิตฝึกสอนเตรียมตัวน้อยเกินไป ซึ่งมักสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ทั้งไม่พยายามใช้อุปกรณ์การสอนด้วย
2. นิสิตฝึกสอนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จึงทำให้ขาดลักษณะผู้นำ ตลอดจนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และขาดมนุษยสัมพันธ์
3. นิสิตฝึกสอนกับครูพี่เลี้ยงมีความคิดเห็น แตกต่างกันในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน
4. นิสิตฝึกสอน ไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ และขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน³

¹ พุจิตต์ สัตย์สงวน, "สำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอนคณะครุศาสตร์กับการฝึกสอน", (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

² ละออง การุณยนิษฐ, สภาพการณ์ฝึกสอนของนิสิตสาขาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, (วิทยานิพนธ์ปริศนาคณาจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2512).

³ สนั่น เมืองวงษ์, "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอนจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514).

พิสวง ชรรมนันทา ได้ศึกษาถึงปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษาในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปรากฏว่า นักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงต่างก็ประสบปัญหาหลายประการเกี่ยวกับการฝึกสอนของนักศึกษา ได้แก่ ปัญหาทัศนคติความสามารถในการจัด และการปกครองชั้นเรียน ปัญหาส่วนตัวเกี่ยวกับบุคลิกภาพและขาดทักษะในการใช้ภาษา ส่วนปัญหาในการสอนนั้น เป็นปัญหาคำสอน การขาดทักษะที่สำคัญในการเตรียมการสอน การวางแผนการสอน การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสอน กิจกรรม และอุปกรณ์การสอนนอกจากนั้นนักศึกษาฝึกสอนยังต้องการคำแนะนำในการแก้ปัญหา เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพที่เหมาะสมต่อการเป็นครู การควบคุม และปกครองชั้นเรียน การสร้างมนุษยสัมพันธ์และการสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง

สำหรับในสถาบันครูศึกษาในส่วนภูมิภาค ได้ศึกษาพบว่า ในมหาวิทยาลัยศิลปากร นักศึกษาเกิดปัญหาในการท่องสอนวิชาอื่นที่มีใช้วิชาเอก-โท และนักศึกษาฝึกสอนมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม นานตา ภัทรแสงไทย ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการสอน วิธีการสอนต่าง ๆ นั้น ควรเพิ่มทางด้านการปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการตกลงร่วมกันระหว่างอาจารย์นิเทศก์ด้วยกัน เกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนในค่านิยมสอนทั่วไป วิธีสอนวิชาเฉพาะ ตลอดจนการวัดและประเมินผล

สำหรับปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประพนอม เจริญ พบว่า ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เกี่ยวกับกระบวนการสอน สื่อการสอน การจัดโครงการสอนของคณะ และการปกครองชั้นเรียน นักศึกษาที่เข้าเรียน วุฒิเคม ม.ศ. 5 ประสบปัญหามากกว่านักศึกษาที่เข้าเรียนโดยมีวุฒิเคม ป.ศ.สูง และนักศึกษาที่ไม่เคยเป็นครูมาก่อนประสบปัญหามากกว่านักศึกษาที่เคยเป็นครูมาแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ นานตา ภัทรแสงไทย, "ปัญหาการฝึกสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

² ประพนอม เจริญ, "ปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

จากผลสรุปการสัมมนานักศึกษาฝึกสอน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2520 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า นักศึกษาฝึกสอนส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละบทเรียนของการทำบันทึกการสอน เกิดความกังวลใจ และสอนไม่ทันตามบันทึกการสอน ขาดอุปกรณ์การสอนและประสบปัญหาในการใช้อุปกรณ์การสอน มีปัญหาในการควบคุมชั้นเรียน นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน นักศึกษาประสบปัญหาในการวางตัวในโรงเรียน และการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรใหม่ทำให้เป็นปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน¹

จากเอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า เมื่อนักศึกษาออกฝึกสอน นักศึกษามักจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ อาทิ เช่น มีปัญหาในการทำบันทึกการสอน เตรียมการสอนไม่ทัน สอนไม่ทันตามบันทึกการสอน และมีความพะวงที่จะสอนให้สอดคล้องกับบันทึกการสอน ไม่พร้อมที่จะให้อาจารย์นิเทศก์ดูการสอน ประสบปัญหาการปรับตัวและขาดมนุษยสัมพันธ์กับครู กับนักเรียน ขาดความเชื่อมั่นในการสอน มีปัญหาในการใช้และสร้างสื่อและอุปกรณ์การสอน ขาดทักษะและความสามารถในการเลือกใช้วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ตลอดจนมีปัญหาในการควบคุมและปกครองชั้นเรียน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในตนเอง นักศึกษาเหล่านั้นจะมีความกังวลใจทำให้ประสิทธิภาพของการสอนค่อยลงไปและจะเป็นทางที่ก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเป็นครู

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อการสอนนี้เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องราว ตลอดจนมูลเหตุต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความผูกพันต่อการสอนของผู้ที่จะผ่านเข้ามารับประสบการณ์ในการสอนและของผู้ที่ได้รับประสบการณ์ในการสอนมาแล้ว ซึ่งแนวคิดนี้ได้มาจากการศึกษา เรื่อง "Concerns of Teachers" ของฟรานซิส เอฟ ฟูลเลอร์ (Frances F. Fuller) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ใน

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, เอกสารประกอบการสัมมนานักศึกษาฝึกสอน (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ภาคเรียนที่ 1 วันที่ 7 ปีการศึกษา 2520.)

ภาควิชาการศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัส เมืองออสติน (The University of Texas at Austin) ประเทศสหรัฐอเมริกาและคณะ

มูลเหตุที่ทำให้ ฟรานซิส เอฟ. ฟูลเลอร์ (Frances F. Fuller) และคณะ ได้ทำการวิจัยและเสนอเป็นแนวคิดดังกล่าวขึ้นมา ก็เนื่องจากเขาเห็นว่าคณะวิชาการศึกษาส่วนใหญ่มีความสูญเสียเปล่า เพราะนักศึกษาที่เรียนวิชาการศึกษาเหล่านั้นไม่ได้มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนวิชาการศึกษาและไม่มีคามสนใจในวิชาที่เรียนมากพอ เนื่องจากวิชาครูที่จัดให้นักศึกษาเรียนนั้นไม่ได้จัดให้ตามคามสนใจ และความต้องการที่นักศึกษาจะเรียนได้มากพอ คณะจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้สึกต้องการที่จะให้วิชาครูที่จัดให้นักศึกษาเรียนนั้นมีความสัมพันธ์และเหมาะสมกับนักศึกษาได้มากขึ้น และอีกประการหนึ่ง การเคลื่อนไหวของการจัดหลักสูตรการศึกษา เน้นตัวบุคคล เห็นความต้องการของนักการศึกษา ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบและขั้นตอนต่าง ๆ ในการศึกษาวิชาครูที่นักศึกษาจะสามารถตั้งเป้าหมายและดำเนินการด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้จะทำให้นักศึกษาประมาณได้ว่า ตนเองกำลังทำอะไร อยู่ที่ไหน จะต้องก้าวต่อไปอีกแค่ไหน และจะเลือกจุดมุ่งหมายของตนเองได้

ฟรานซิส เอฟ. ฟูลเลอร์ และคณะ ได้ทำการสำรวจ สัมภาษณ์และได้ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาและครู โดยการสร้างสถานการณ์ออกมาให้บุคคลเหล่านี้แสดงออกในความผูกพันเกี่ยวกับตนเอง และภาระหน้าที่การงานในการสอน พร้อมกันนี้ก็ได้ให้คำปรึกษาชี้แนะให้ครูเห็นถึงความผูกพันที่มีอยู่

¹Frances F. Fuller, Jane S. Parson Jane E. Watkins, Concerns of Teacher Research and Reconceptualization, (The Research and Development Center for Teacher Education, The University of Texas at Austin, 1973).

²Frances F. Fuller, Personalizing Teacher Education, (The Research and Development Center for Teacher Education, The University of Texas at Austin, 1972).

แล้วให้ครูกิจตระหนักเอาเอง จากนั้นก็เอาสิ่งที่ได้มาสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อที่จะจำแนกและทราบถึงความผูกพันของครูที่แท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อการสอนที่ ฟลูเลอร์ และคณะ ได้ศึกษานั้น พบว่า มีอยู่ด้วยกัน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 จะเกี่ยวกับความรู้สึกของครู เมื่อครูเหล่านั้นเริ่มประกอบอาชีพด้วยความรู้สึกว่าเขาสามารถเป็นครูได้ (Self concern) ขั้นตอนที่ 2 จะเป็นขั้นตอนที่ครูเหล่านั้นสนใจในการปฏิบัติงานและการหน้าที่ในการสอนหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน (Task concern) ขั้นตอนที่ 3 เป็นช่วงที่ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำจะมีความผูกพันเกี่ยวกับผลกระทบที่เด็กจะได้รับจากการสอนของตนเอง (Impact concern)

งานวิจัยของ ฟลูเลอร์ และคณะ จะพิจารณาถึงความผูกพันต่อการสอนโดยเฉพาะ และพบว่า ผู้สอนจะมีความผูกพันเป็นลำดับ เริ่มตนด้วยความผูกพันต่อตนเอง และตามด้วยความผูกพันเกี่ยวกับภาระหน้าที่ในการงานเกี่ยวกับความสำเร็จของตนเองในห้องเรียน และจะมาสู่ความผูกพันเกี่ยวกับนักเรียนและผลที่นักเรียนจะได้รับ ขั้นตอนที่ 1 จะมีการต่อเนื่องกันเป็นลำดับขั้น เช่นเดียวกับความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow) ซึ่งความผูกพันต่อตนเอง (Self concern) สามารถเปรียบเทียบได้กับความต้องการความปลอดภัย และความมั่นคง (Security needs) ความผูกพันต่อภาระหน้าที่การงาน (Task concern) เปรียบได้กับความต้องการการยอมรับในความสามารถของตน (Self-actualizing needs) ซึ่งจะปรากฏหลังจากการได้รับความพอใจจากการสนองตอบ ความต้องการความปลอดภัย (Security needs) แล้ว และพบว่า เมื่อความผูกพันต่อตนเอง และภาระหน้าที่ในการงานถูกจัดให้หมดไปแล้ว ความผูกพันเกี่ยวกับผลกระทบที่นักเรียนจะได้รับจากผลการสอนของครูจึงจะปรากฏออกมา จะเห็นได้ว่าในแต่ละขั้นตอนจะมีความก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ถึงขั้นตอนต่อ ๆ ไป ก็ต่อเมื่อได้มีการจัดให้มีการเตรียมตัวพร้อมในการประกอบอาชีพด้วย

Archie A. George. Measuring Self Task and Impact Concern:

A Manual for Use of the Teacher Concerns Questionnaire, (The University of Texas at Austin, 1978).

การเพิ่มประสบการณ์ในการสอน และดำเนินการปฏิบัติโดยเฉพาะ และด้วยการเพิ่มความรู้ความชำนาญ¹

รายละเอียด ขั้นตอนที่ 1-3 ของความผูกพันในการสอนของครูตามข้อสรุปของ ฟลูเลอร์ และคณะ มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เรียกว่า ความผูกพันเกี่ยวกับตนเอง (Concern about Self) นักศึกษาครูผู้ซึ่งไม่เคยสอน หรือครูใหม่ ๆ ที่ต้องเข้าไปอยู่กับกฎเกณฑ์และสิ่งใหม่ ๆ จะเริ่มมีความคิดกังวลเกี่ยวกับตนเอง โดยที่เขายังไม่รู้หน้าที่โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการสอน ดังนั้นพวกเขาจะไม่สามารถคาดการณ์ถึงปัญหาและความคับข้องใจที่จะมีได้ เขาต้องการให้เด็กนักเรียนชอบ ต้องการการยอมรับจากครู ๆ

ขั้นตอนที่ 2 เรียกว่า ความผูกพันเกี่ยวกับหน้าที่ในการสอน (Concern about Task) ในช่วงเวลาหนึ่งครูที่มีประสบการณ์น้อยมีความกังวลในความสามารถของเขาในการที่จะจัดการสอน การควบคุมชั้นเรียน ความเข้าใจบทเรียน จะมีความรู้สึกที่ถูกกดดันมากเกี่ยวกับเรื่องเวลาไม่พอในการสอน จำนวนนักเรียนมากเกินไป วัสดุอุปกรณ์ในการสอนมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน ความกังวลใจในเรื่องเหล่านี้จะทำให้เขาแทบจะไม่มีโอกาสได้ใช้เวลาส่วนใหญ่คิดถึงเกี่ยวกับผลการเรียนของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 3 เรียกว่า ความผูกพันเกี่ยวกับผลการสอนที่จะมีต่อนักเรียน หลังจากที่มีความผูกพันทั้ง 2 ชั้นของครูถูกขจัดไปแล้ว หรือเมื่อครูนั้นมีประสบการณ์ในการสอนมากขึ้น ก็จะไม่กังวลเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนของเด็กและจะคำนึงถึงผลที่เด็กนักเรียนจะได้รับจากการสอนของตน มีการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือปรับการสอนให้เป็นไปตาม ความพร้อม ความต้องการและความสามารถของนักเรียน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อผลการเรียนของเด็ก ตลอดจนความผูกพันเกี่ยวกับความดีใจของเด็ก และช่วยเด็กให้ได้รับคุณค่าจากการเรียนมากที่สุด คณะผู้วิจัย พบว่า ในขั้นตอนนี้จะ

¹Sharon Fieman, and Robert E. Floden, A Consumer's Guid to Teacher Development, (Michigan State University, September, 1980).

มีครูเป็นจำนวนน้อยที่มาถึงขั้นนี้¹

ผลการวิจัยที่ฟูลเลอร์ และคณะ ได้ศึกษา พบว่า นักศึกษาครูที่ยังไม่ได้มีประสบการณ์ในการสอนมาก่อนมักจะมี ความผูกพันต่อการสอน ในขั้นตอนที่ 1 (Concern about Self) สูงกว่าครูประจำการที่มีประสบการณ์ในการสอน และครูประจำการมักจะไม่มีความผูกพันต่อการสอน ในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เท่าใดนัก แต่จะมีความผูกพันต่อการสอนในขั้นตอนที่ 3 (Concern about Impact) สูงกว่านักศึกษาครูที่ยังไม่ได้รับประสบการณ์ในการสอนและสูงกว่านักศึกษาครูที่ได้รับประสบการณ์ในการสอนมาแล้ว

ความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นของความผูกพันต่อการสอนของครูนั้น เป็นประโยชน์อย่างมากในการเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาครู โดยเฉพาะในส่วนของตนเอง นักศึกษาต้องการรู้ว่าจะต้องทำอะไรจึงจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะควบคุมห้องเรียนได้อย่างไร จะตอบคำถามของนักเรียนได้อย่างไร โดยเฉพาะเมื่อตนไม่ทราบคำตอบนั้น ๆ ส่วนประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อการสอนที่การงานนั้นนักศึกษาครูจะมีความสนใจ เป็นลำดับต่อมาช่วงที่นักศึกษา ออกฝึกสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Frances F. Fuller, Jane S. Parson, Jane E. Wathins, Concerns of teacher Research and Reconceptualization, (The Research and Development Center for Teacher Education, The University of Texas at Austin, 1973.)